

Prijevod
UDK 32Strauss,L.
321.01
32(091)Aristotel
Primljeno: 14. svibnja 2012.

Nova i stara politička znanost*

LEO STRAUSS**

Sažetak

Je li nova politička znanost, koja djeluje u uvjetima demokracije, iznijela na svjetlo išta politički važno što stara politička znanost u svojem najboljem izdanju nije znala? Nova politička znanost polazi od modernog shvaćanja znanosti po kojemu je samo znanstveno znanje istinsko znanje. Baš kao što je klasičnu fiziku morala istisnuti nuklearna fizika kako bi putem atomske bombe nastupilo atomsko doba, staru političku znanost mora istisnuti neka vrst nuklearne političke znanosti. Ozbiljna kritika stare političke znanosti gubljenje je vremena; unaprijed znamo da je to pseudoznanost, premda se u njoj možda nađe nekoliko izvanredno oštroumnih slutnji. Pristaše nove političke znanosti ipak se ponekad bave kritikom stare, ali iskazujući konstitutivnu nesposobnost da se doktrine koje kritiziraju razumiju u njihovim vlastitim odrednicama. Nova politička znanost smatra da je naša politička situacija posve bez presedana, što traži političku znanost bez presedana. Pritom previda da bi neka politička situacija koja je bez presedana bila situacija bez ikakva političkog interesa, dakle ne bi bila politička situacija. Ako je pak stara politička znanost shvatila bitni karakter svih političkih situacija, izgleda da nema

* Naslov je urednički. Ogled je izvorno objavljen u knjizi Lea Straussa *Liberalism Ancient and Modern*, University Of Chicago Press, Chicago, 1968, pod naslovom "Epilog".

** *Leo Strauss* (1899-1973), njemačko-američki politički mislilac i povjesničar filozofije. Od 1925. do 1932. djeluje kao istraživač na Akademiji za židovska istraživanja. Napušta Njemačku i godinu dana boravi u Parizu, a potom u Cambridgeu (Engleska). Emigrira 1938. u SAD, gdje poučava na New School for Social Research (1939-1949), a zatim na Sveučilištu Chicago (1949-1967). Nakon umirovljenja nastavio je poučavati na Claremont College u Kaliforniji (1967-1968) i Saint John's College (Annapolis u Marylandu), gdje je i umro. Glavna djela: *Spinozina kritika religije* (1930), *Filozofija i zakon* (1935), na njemačkome; *Hobbesova politička filozofija* (1936), *O tiraniji* (1948; hrvatsko izdanje: 1980), *Progoni i umijeće pisanja* (1952; hrvatsko izdanje: 2003. – bibl. "Čari političkoga"), *Prirodno pravo i povijest* (1953; bosansko izdanje: 1971. – bibl. "Logos"), *Misli o Machiavelliju* (1958), *Što je politička filozofija?* (1958), *Povijest političke filozofije* (zajedno s J. Cropseyem, 1963; hrvatsko izdanje: 2006), *Grad i čovjek* (1964; hrvatsko izdanje: 2004), *Stari i novi liberalizam* (1968).

razloga zbog čega bi je trebala zamijeniti nova politička znanost. Dok se stara, aristotelovska, politička znanost zasnivala na političkom iskustvu, nova se zasniva na znanstvenoj psihologiji. Aristotelovska politička znanost promatra političke stvari u perspektivi građanina; budući da po nužnosti postoji niz različitih građanskih perspektiva, politički znanstvenik ili politički filozof mora postati nepristran sudac. Nova politička znanost pak promatra političke stvari izvana, u perspektivi neutralnog promatrača. Nova politička znanost, koja se zasniva na empirizmu, mora odbaciti rezultate političkog razumijevanja i političkog iskustva kao takvog, a budući da su nam političke stvari dane u političkom razumijevanju i političkom iskustvu, nova politička znanost ne može biti od pomoći u dubljem razumijevanju političkih stvari. Prekid s političkim razumijevanjem političkih stvari čini nužnim stvaranje jezika različitoga od jezika koji rabe politički ljudi. Nova politička znanost tvrdi da je samo njezin vlastiti jezik jednoznačan i precizan. Ipak, ta tvrdnja nije zajamčeno točna. Nova politička znanost koristi se jezikom koji je nejasniji od jezika što se rabi u političkom životu. U krizi modernog svijeta, u Rimu koji gori, za nju se može reći da gusla, pri čemu, za razliku od Nerona, čak i ne zna da to čini, niti zna da Rim gori.

Ključne riječi: politika, znanost, nova politička znanost, Aristotelova politička znanost

Ono što bi se moglo nazvati novom znanostu o politici pojavilo se nedugo prije Prvog svjetskog rata; prevagu je zadobila, a istodobno zrelu ili konačnu formu dosegla prije, u vrijeme i nakon Drugog svjetskog rata. Ona ne mora biti proizvod ili simptom krize modernog zapadnog svijeta – svijeta koji se može podičiti time da se odlikuje stalnim širenjem slobode i humanizma, no svakako je suvremenica te krize.

Novoj je političkoj znanosti s najpoznatijim sastojcima našeg svijeta u njegovoj krizi zajedničko to svojstvo da je masovna pojava. To da je ona masovna pojava kompatibilno je s činjenicom da ima i svoje visine i svoje dubine, šaćicu vođa mnijenja, ljude odgovorne za prodore na vrhu te mnoštvo onih koji na dnu voze po autocestama koje su projektirali oni prvi na vrhu. Na Zapadu ona ima velik autoritet, iznad svega u ovoj zemlji. Kontrolira cijele odjele za političku znanost na znamenitim i velikim sveučilištima. Podupiru je vrlo bogate fondacije s neograničenom vjerom i nevjerovatno velikim donacijama. Unatoč tome nije osobito riskantno sporiti se s njom, jer su njezini poklonici vezani nečim poput Hipokratove zakletve da sve obzire sigurnosti, prihoda i poslušnosti podrede brizi za istinu. Poteškoća leži drugdje. Nije lako osloboditi svoj duh utjecaja bilo kojeg naizgled blagotvornog autoriteta, jer takvo oslobađanje iziskuje da se iskorači iz kruga što ga grije i uljepšava autoritet koji valja propitati.

Pa ipak, nužno je učiniti taj napor. Nova politička znanost mora to sama zahtijevati. Moglo bi se reći da je ona, upravo zbog toga što je to autoritet koji djeluje

unutar demokracije, dužna položiti račun o sebi onima koji su mu podređeni ili će mu biti podređeni. Koliko god mogla biti utemeljena, ona je nešto novo. To što se pojavila tako kasno, vjerojatno nije slučajnost: tokom dugotrajnog procesa trebalo je korak po korak prevladavati duboko usađene otpore. Upravo ako ta nova politička znanost konstituirala zreo pristup političkim stvarima, ona pretpostavlja iskustvo neuspjeha ranijih pristupa. Mi sami više nemamo to iskustvo: za nas ga je doživio "George". Ipak, ljudima od znanosti ne dolikuje pustiti da ostane na tome; ljudi od znanosti ne mogu to prepustiti prepričavanju ili maglovitim prisjećanjima. Na to bi se moglo odgovoriti da otpori političkoj znanosti nisu posve iščezli: stari Adam još je živ. Ali upravo zbog toga što je tome tako, nova politička znanost, kao racionalno pregnuće, mora biti kadra savršeno lucidnim, suvislim i valjanim argumentima izvesti starog Adama iz njegove pustinje, koju on krivo shvaća kao raj, na svoje vlastite zelene pašnjake. Mora prestati u pozi neovlaštenog službenika zahtijevati od nas čist i neposredovan prekid s našim ranijim navikama, dakle sa zdravim razumom; mora nas opskrbiti ljestvama kojima se, uz punu jasnoću o tome što činimo, možemo uspeti od zdravog razuma do znanosti. Mora početi učiti da suosjećajno gleda svoje prepreke ako želi zadobiti simpatije najboljih ljudi generacije što dolazi – onih mladih koji imaju intelektualne i moralne kvalitete koje ljudima ne daju da naprosto slijede autoritete, o modama da i ne govorimo.

Ta prilično nedavna promjena u političkoj znanosti ima paralele i u drugim društvenim znanostima. Ipak, izgleda da je promjena u političkoj znanosti i izrazitija i ograničenija. Razlog je to što je politička znanost najstarija među društvenim znanostima te stoga, hoćeš-nećeš, i nositeljica starih tradicija koje se opiru inovacijama. Politička znanost kakvu nalazimo sada sastoji se od dijelova heterogenijih nego u ijednoj drugoj društvenoj znanosti. "Javno pravo" i "međunarodno pravo" bili su uvedeni kao teme stoljećima prije nego što su se pojavili "politika i partije" i "međunarodni odnosi", pa čak i prije sociologije. Pogledamo li oko sebe, možemo opaziti da politologijska profesija sadrži snažnu manjinu desnice, koja se sastoji od čvrstih pristaša nove političke znanosti ili "bihevorista", malenu manjinu ljevice, koja se sastoji od onih koji u cijelosti odbacuju novu političku znanost, i od centra, koji obuhvaća staromodne politologe, ljude koji nastoje razumjeti političke stvari a da ih baš ne zaokupljaju "metodologijska" pitanja, ali izgleda da su mnogi od njih svoju "metodologijsku" savjest predali na čuvanje čvrstim pristašama nove političke znanosti, te stoga svoju staromodnu praksu nastavljaju uz ponešto nečistu savjest. Može djelovati čudno što sam čvrste pristaše nove političke znanosti nazvao desnicom, a njihove intransigentne protivnike ljevicom, imajući u vidu da su oni prvi gotovo svi do jednoga liberali, a ovi potonji vonjaju na konzervativizam. Ipak, otkako sam čuo kako intransigentne protivnike opisuju kao neortodoksne, zaključio sam da je u toj profesiji ortodoksija nova politička znanost, a prirodno je mjesto ortodoksije na desnici.

Tvrd pristaša nove političke znanosti otpravit će prethodne napomene kao kvazistatističke ili sociologijske beznačajnosti koje se ni po čemu ne odnose na jedino važno pitanje, a to pitanje jest osnovanost nove političke znanosti. Iskazati taj problem znači izložiti temeljnu razliku između nove i stare političke znanosti. Kako bi se izbjegle dvoznačnosti, irelevantnosti i okolišanje, najbolje je novu političku znanost direktno staviti u kontrast s “originalom” stare, dakle aristotelovske političke znanosti.

Za Aristotela politička je znanost identična političkoj filozofiji, jer znanost je identična filozofiji. Znanost ili filozofija sastoje se od dviju vrsta, teorijske i praktičke ili političke; teorijska se znanost dalje dijeli na matematiku, fiziku (prirodnu znanost) i metafiziku; praktička se znanost dalje dijeli na etiku, ekonomiku (upravljanje domaćinstvom) i političku znanost u užem smislu; logika ne pripada filozofiji ili pravoj znanosti, nego je zapravo preludij za filozofiju ili znanost. Distinkcija između filozofije i znanosti, ili odvajanje znanosti od filozofije, bila je posljedica revolucije koja se dogodila u 17. stoljeću. Ta revolucija nije u prvom redu bila pobjeda znanosti nad metafizikom, nego ono što bi se moglo nazvati pobjedom nove filozofije znanosti nad aristotelovskom filozofijom odnosno znanošću. Ipak, nova filozofija znanosti nije bila podjednako uspješna u svim svojim dijelovima. Njezin najuspješniji dio bila je fizika (i matematika). Prije pobjede te nove fizike nije postojala naprosto fizikalna znanost: postojale su aristotelovska fizika, platonovska fizika, epikurejska fizika, stoička fizika; kolokvijalno rečeno, nije bilo metafizički neutralne fizike. Pobjeda nove fizike dovela je do nastajanja fizike koja je izgledala metafizički neutralno kao, recimo, matematika, medicina ili postolarsko umijeće. Nastajanje metafizički neutralne fizike omogućilo je “znanosti” da postane neovisnom o “filozofiji”, ustvari autoritetom za nju. Ono je otvorilo put jednoj ekonomskoj znanosti koja je neovisna o etici, put sociologiji kao proučavanju nepolitičkih združivanja, kao nečega ne manje dostojanstvenoga od političkog združivanja te na kraju, ali ne manje važno, odvajanju političke znanosti od političke filozofije, kao i odvajanju ekonomije i sociologije od političke znanosti.

Drugo, aristotelovska distinkcija između teorijskih i praktičkih znanosti implicira da ljudsko djelovanje ima vlastite principe koji se spoznaju neovisno o teorijskoj znanosti (fizici ili metafizici), te da prema tome praktičke znanosti ne ovise o teorijskim znanostima niti su iz njih izvedive. Ti su principi djelovanja prirodni ciljevi kojima čovjek po prirodi naginje i kojih je na neki način prirodno svjestan. Ta je svjesnost nužni uvjet njegova traženja i pronalaženja primjerenih sredstava za te ciljeve, ili za to da postane praktički mudar ili razborit. Praktička znanost, u protudistinkciji spram praktičke mudrosti, i sama koherentno postavlja principe djelovanja i opća pravila razboritosti (“poslovična razboritost”). Praktička znanost postavlja pitanja koja se unutar praktičkog ili političkog iskustva, ili barem na osnovi

takvog iskustva, otkrivaju kao najvažnija pitanja, i koja sama praktička mudrost ne postavlja, a kamoli na njih odgovara s dostatnom jasnoćom. Sfera kojom upravlja razboritost u načelu je, dakle, samodovoljna ili zatvorena. Ipak, razboritost uvijek ugrožavaju lažna učenja o cjelini čiji je čovjek dio, lažna teorijska mnijenja; razboritosti je, prema tome, uvijek potrebna obrana protiv takvih mnijenja, a ta je obrana nužno teorijska. Međutim, teoriju koja brani razboritost krivo se razumije ako se uzme da je ona osnova razboritosti. Ta komplikacija – činjenica da je sfera razboritosti zapravo samo *de jure*, ali ne *de facto* u cijelosti neovisna o teorijskoj znanosti – čini razumljivim, premda ne opravdava, nazor koji leži u osnovi nove političke znanosti, po kojoj nikakva svjesnost inherentna u praksi, pa općenito i nikakva prirodna svjesnost, nije istinsko znanje; ili, drugim riječima, samo je “znanstveno” znanje istinsko znanje. Taj nazor implicira da ne može biti pravih praktičkih znanosti, ili da distinkciju između teorijskih i praktičkih znanosti treba zamijeniti distinkcijom između teorijskih i primijenjenih znanosti, pri čemu su primijenjene znanosti one koje se zasnivaju na teorijskim znanostima, koje primijenjenim znanostima pretihode i po vremenu i po redu. To iznad svega implicira da su znanosti koje se bave ljudskim poslovima u biti ovisne o teorijskim znanostima – posebice o psihologiji, koja je u aristotelovskoj shemi najviša tema fizike, da ne kažemo da tvori prijelaz iz fizike u metafiziku – ili same postaju teorijskim znanostima koje valja dopuniti takvim primijenjenim znanostima kao što su *policy*-znanosti ili znanosti socijalnog inženjeringa. Dakle, nova politička znanost više se ne zasniva na političkom iskustvu, nego na onome što se naziva znanstvenom psihologijom.

Treće, po aristotelovskom shvaćanju, svjesnost o principima djelovanja prvenstveno se, ili u višoj mjeri, pokazuje u javnom ili autoritativnom govoru, posebno u pravu i zakonodavstvu, a ne u puko privatnom govoru. Stoga aristotelovska politička znanost promatra političke stvari u perspektivi građanina. Budući da po nužnosti postoji niz različitih građanskih perspektiva, politički znanstvenik ili politički filozof mora postati arbitar, nepristran sudac; njegova perspektiva obuhvaća pristrane perspektive jer on posjeduje obuhvatnije i jasnije shvaćanje čovjekovih prirodnih ciljeva i njihova prirodnog poretka nego pristrani ljudi. Nova politička znanost, s druge strane, promatra političke stvari izvane, u perspektivi neutralnog promatrača, u istoj perspektivi u kojoj bi čovjek promatrao trokute ili ribe, premda, ili zato što, može poželjeti postati “manipulativnom”; ona promatra ljudska bića onako kako bi inženjer promatrao materijale za gradnju mostova. Iz toga slijedi da je jezik aristotelovske političke znanosti identičan jeziku političkog čovjeka; on jedva da se služi nekim terminom koji nije potekao s tržišta i koji se ondje uobičajeno ne rabi; ali nova politička znanost ne može početi govoriti a da nije elaborirala širok tehnički vokabular.

Četvrto, aristotelovska politička znanost nužno ocjenjuje političke stvari; znanje kojim ona kulminira ima karakter kategoričkog savjeta i nagovaranja.

Nova politička znanost, s druge strane, poima principe djelovanja kao “vrijednosti” koje su puko “subjektivne”; znanje koje ona prenosi ima karakter predviđanja te samo sekundarno i karakter hipotetičnog savjeta.

Peto, u skladu s aristotelovskim shvaćanjem, čovjek je biće *sui generis*, s vlastitim dostojanstvom: čovjek je umna i politička životinja. Čovjek je jedino biće kojemu može biti stalo do vlastita samopoštovanja; čovjek može poštovati sebe jer sebe može prezirati; on je “zvijer crvenih obraza”, jedino biće koje posjeduje osjećaj stida. Njegovo se dostojanstvo dakle bazira na njegovoj svjesnosti o onome što bi imao biti ili kako bi trebao živjeti. Budući da nužno postoji povezanost između morala (kako bi čovjek trebao živjeti) i zakona, postoji nužna povezanost između dostojanstva čovjeka i dostojanstva javnog poretka: ono političko je *sui generis* i ne može se razumjeti kao izvedenica subpolitičkoga. Pretpostavka svega toga jest da se čovjek radikalno razlikuje od nečovjeka, kako od zvijeri tako i od bogova, a tu pretpostavku ratificira zdrav razum, građaninovo razumijevanje stvari; kada građanin zahtijeva ili odbacuje, recimo, “slobodu od oskudice za sve”, on ne misli na slobodu od oskudice za tigrove, štakore ili uši. Ta pretpostavka ukazuje na jednu temeljniju pretpostavku, po kojoj se cjelina sastoji od bitno različitih dijelova. Nova politička znanost, s druge strane, zasniva se na temeljnoj premisi da nema bitnih ili ireduktibilnih razlika: postoje samo razlike stupnja; posebice, postoji samo razlika stupnja između ljudi i zvijeri, ili između ljudi i robota. Drugim riječima, po novoj političkoj znanosti, ili univerzalnoj znanosti čiji je nova politička znanost dio, razumjeti neku stvar znači razumjeti je u odrednicama njezina nastanka ili njezinih uvjeta te odatle, ljudski rečeno, razumjeti ono više putem nižega: ljudsko putem subhumanoga, racionalno putem subracionalnoga, političko putem subpolitičkoga. Nova politička znanost posebno ne može priznati da je zajedničko dobro nešto čega ima.

Prije nastajanja nove političke znanosti, politička se znanost bila već dobro odmaknula od aristotelovske političke znanosti u općem smjeru nove političke znanosti. Pa ipak, bila je optuživana da previše pozornosti poklanja pravu ili onome Treba, a da premalo pozornosti poklanja onome Jest ili zbiljskom ponašanju ljudi. Primjerice, činilo se da se bavi isključivo pravnim uređenjem koje se odnosi na opće pravo glasa i njegovim opravdavanjem, a da uopće ne razmatra kako se vrši opće pravo glasa; ipak, demokraciju zapravo karakterizira način na koji se vrši to pravo. Možemo uvažiti da je ne tako davno prije toga postojala politička znanost koja je bila usko legalistična – ona je, na primjer, vrlo ozbiljno uzimala ustav SSSR-a – ali moramo odmah dodati da je tu grešku bila zapravo unaprijed ispravila starija politička znanost, politička znanost Montesquieua, Machiavellija ili samog Aristotela. Usput, nova je politička znanost, u svojem opravdanom protestu protiv puko legalističke političke znanosti, u opasnosti da zanemari važne stvari poznate tim legalistima: “glasačko ponašanje” kakvo se danas proučava bilo bi nemoguće da nije

prije svega bilo općeg prava glasa, a to pravo, čak i ako ga u dugim razdobljima nije primjenjivala velika većina, treba uzeti u obzir u svakom dugoročnom predviđanju, jer ga mogu iskoristiti svi na budućim izborima koji se održe u okolnostima koje su bez presedana, pa su prema tome i osobito interesantne. To je pravo nužan sastojak demokratskog “ponašanja”, jer ono djelomice objašnjava “ponašanje” u demokratskim porecima (primjerice, to što se glasanje nekih ljudi sprječilo silom ili prevajrom). Nova politička znanost ne niječe naprosto te stvari, ali ih doslovce protjeruje u pozadinu, u “pozadinu navike”; takvim postupanjem ona stavlja konja pred rudo. Slična razmatranja važe, primjerice, i za tobožnje otkriće nove političke znanosti o važnosti “propagande”; to je otkriće ustvari tek parcijalno ponovno otkrivanje potrebe za vulgarnom retorikom, potrebe koju je nekoliko generacija bilo donekle zamaglilo svojom vjerom u opće prosvjećivanje kao neizbježan nusproizvod difuzije znanosti, za koju se pak mislilo da je neizbježan nusproizvod znanosti. Govoreći općenito, može se upitati je li nova politička znanost iznijela na svjetlo išta politički važno što inteligentni politički praktičari s dubokim poznavanjem povijesti, štoviše, inteligentni i obrazovani novinari, da i ne spominjemo staru političku znanost u njezinu najboljem izdanju, nisu barem isto tako dobro znali ranije.

Glavni suštinski razlog za pobunu protiv stare političke znanosti bio bi, izgleda, razmišljanje da je naša politička situacija posve bez presedana i da je nerazumno očekivati da ranija politička misao bude od ikakve pomoći kada se bavimo tom situacijom; politička situacija bez presedana traži političku znanost bez presedana, možda radi kakva pronicavog sparivanja dijalektičkog materijalizma i psihoanalize koje bi se imalo obaviti na krevetu što ga pribavlja logički pozitivizam. Baš kao što je klasičnu fiziku morala istisnuti nuklearna fizika kako bi putem atomske bombe nastupilo atomsko doba, staru političku znanost mora istisnuti neka vrst nuklearne političke znanosti kako bi nam se moglo omogućiti da se nosimo s ekstremnim opasnostima što prijete atomskom čovjeku; ekvivalent jezgrama u političkoj su znanosti vjerojatno najsićušniji događaji u najmanjim grupama ljudi, ako ne i u životu novorođenčadi; dotične male grupe zasigurno ne pripadaju vrsti čiji je primjer ona mala grupa koju je Lenjin okupio oko sebe u Švicarskoj tokom Prvog svjetskog rata. Kada povlačimo tu paralelu, ne zaboravljamo činjenicu da nuklearni fizičari pokazuju više poštovanja spram klasične fizike nego što ga nuklearni politolozi pokazuju spram klasične politike. Ne zaboravljamo ni to da su, dok prave jezgre jednostavno prethode makrofizikalnim pojavama, “političke” jezgre koje bi trebale pružiti objašnjenja pravih političkih stvari već oblikovane, štoviše, konstituirane političkim poretom ili režimom u kojem se zbivaju: američka mala grupa nije ruska mala grupa.

Možemo uvažiti da naša politička situacija nema ničega zajedničkog s bilo kojom ranijom političkom situacijom, osim što je politička situacija. Ljudska rasa još

je uvijek podijeljena u niz takvih društava koja smo nazvali državama i koja su jedno od drugoga odijeljena jasno prepoznatljivim, ponekad kolosalnim granicama. Te se države još uvijek razlikuju jedne od drugih ne samo po svim drugim zamislivim aspektima nego iznad svega po svojim režimima, a odatle i po stvarima kojima je posvećen pretežan dio tih društava ili po duhu koji više ili manje djelotvorno prožima ta društva. Ona imaju veoma različite predodžbe o budućnosti, tako da je njihov zajednički život, nasuprot tegobnom koegzistiranju, potpuno nemoguć. Svako od njih, dobivajući svoj karakter od svojeg režima, još uvijek potrebuje konkretne mjere da bi očuvalo sebe i svoj režim, te stoga nije sigurno u svoju budućnost. Djelujući, htjela-ne htjela, putem svojih vlada (koje mogu biti i vlade u progonstvu), ta se društva i dalje kreću kao da su na moru neubilježenom u karte, i jamačno bez pogodnosti utrlog puta, k budućnosti koja je za sve zastrta i bremenita iznenađenjima. Njihove vlade i dalje nastoje određivati budućnost svojih društava pomažući se djelomice znanjem, a djelomice nagađanjem, pri čemu su na pribjegavanje nagađanju djelomice još uvijek prisiljene zbog tajnosti kojom njihovi najvažniji protivnici zakrivaju svoje najvažnije planove i projekte. Nova politička znanost, koja tako silno želi predviđati, ne može, kao što i priznaje, predvidjeti ishod nekog sukoba bez presedana, osebjnog za naše doba, kao što to ne može ni najprimitivniji vrač najmračnijeg plemena. U ranija vremena ljudi su mislili da je ishod ozbiljnih sukoba nepredvidiv jer se ne može znati koliko će dugo živjeti ovaj ili onaj istaknuti ratni vođa ili savjetnik, ili kako će suprotstavljene vojske djelovati na kušnji bitke, ili tome slično. Nas su naveli da vjerujemo kako se slučaj može kontrolirati, ili da on ozbiljno ne djeluje na sudbinu društava. Ipak, znanost za koju se kaže da je omogućila kontrolu slučaja i sama je postala pribježištem slučaja: čovjekova sudbina sada više nego ikada ovisi o znanosti ili tehnologiji, pa stoga o otkrićima ili izumima, dakle o događajima čije je zbivanje po samoj njihovoj naravi nepredvidivo. Neka politička situacija koja je jednostavno bez presedana bila bi situacija bez ikakva političkog interesa, dakle ne bi bila politička situacija. Ako je pak stara politička znanost shvatila bitni karakter svih političkih situacija, izgleda da nema razloga da je zamijeni nova politička znanost. Kad bi nova politička znanost političke stvari uglavnom razumijevala u nepolitičkim odrednicama, stara politička znanost, koja je bila mudra kroz duga razdoblja, bila bi čak superiorna novoj političkoj znanosti po tome što nam pomaže da se orijentiramo u svojoj situaciji bez presedana, unatoč činjenici da se samo nova politička znanost može pohvaliti time da je dijete atomskog doba, ili baš zbog te činjenice.

Ali novu se političku znanost nikada neće razumjeti ako se ne započne od razloga koji se iznosi u njezino ime, a koji nema nikakve veze s bilo kakvom pravom ili tobožnjom sljepoćom stare političke znanosti spram ikakvih političkih stvari kao takvih. Taj je razlog opće shvaćanje znanosti. Po tom shvaćanju, samo je znanstve-

no znanje istinsko znanje. Iz toga neposredno slijedi da je sva svijest o političkim stvarima koja nije znanstvena kognitivno bezvrijedna. Ozbiljna kritika stare političke znanosti gubljenje je vremena; naime, mi unaprijed znamo da je to mogla biti samo pseudoznanost, premda se u njoj možda nađe nekoliko izvanredno oštroumnih slutnji. Time se ne niječe da se pristaše nove političke znanosti ponekad upuštaju u nešto što izgleda kao kritika stare, ali tu kritiku obilježava konstitutivna nespособnost da se doktrine koje se kritizira razumije u njihovim vlastitim odrednicama. Uzima se da se to što jest znanost zna iz prakse drugih znanosti, znanosti koje, kao što je poznato, postoje, a nisu tek predmet želje, a najjasniji su primjer takvih znanosti prirodne znanosti. Pretpostavlja se da je to što znanost jest znano iznad svega iz znanosti o znanosti, dakle logike.

Dakle, osnova je nove političke znanosti logika – jedna posebna vrst logike; logika o kojoj je riječ nije primjerice aristotelovska, kantovska ili hegelovska logika. To međutim znači da nova politička znanost počiva na nečemu što je za politologa kao takvoga puka pretpostavka koju nije kompetentan prosuđivati njezinim vlastitim odrednicama – naime kao logičku teoriju – jer ta je teorija kontroverzna među ljudima koje valja uzeti kao kompetentne u takvim pitanjima, profesorima filozofije. On je međutim kompetentan prosuđivati je po njezinim plodovima; on je kompetentan suditi pomaže li ili odmaže njegovu razumijevanju političkih stvari kao političkih stvari nova politička znanost izvedena iz dotične logike. Potpuno je opravdano ako zahtjev da se povinuje “logičkom pozitivizmu” ili da prizna krivnju kao “metafizičar” smatra nametanjem. Ima potpuno pravo smatrati da taj epitet nije “objektivan” jer je zastrašujući i nerazumljiv, poput ratnih krikova divljakā.

U žicu suosjećanja kod svakog političkog znanstvenika udara ne toliko zahtjev da postupa “znanstveno” – jer i matematika postupa znanstveno, a politička znanost sigurno nije matematička disciplina – koliko zahtjev da postupa “empirijski”. To je zahtjev zdrava razuma. Nitko pri zdravoj pameti nije nikada ni sanjao da može išta znati o, recimo, američkoj vladi kao takvoj ili o sadašnjoj političkoj situaciji kao takvoj osim tako što bi promotrio američku vladu ili sadašnju političku situaciju. Utjelovljenje empirijskog duha je čovjek iz Missourija, kojemu treba pokazati. Jer on zna da on, kao i svatko drugi tko je pri zdravoj pameti i neoštećena vida, može svojim očima vidjeti stvari i ljude onakve kakvi su i da je kadar znati kako se osjećaju njegovi bližnji; on uzima zdravo za gotovo da s drugim ljudskim bićima svih vrsta živi u istom svijetu i da zbog toga što su svi oni ljudska bića svi oni nekako razumiju jedni druge; on zna da, kad ne bi bilo tako, politički život uopće ne bi bio moguć. Kad bi mu netko ponudio spekulacije na osnovi izvanosjetilne percepcije, on bi mu više ili manje pristojno okrenuo leđa. U tim se aspektima stara politička znanost ne bi svađala s čovjekom iz Missourija. Ona nije tvrdila da bolje ili drukčije od njega zna takve stvari kao što je to da su Demokratska i Republikanska partija

sada i već neko vrijeme prevladavajuće partije u ovoj zemlji i da postoje predsjednički izbori svake četiri godine. Priznajući da su takve činjenice poznate neovisno o političkoj znanosti, ona je priznala da empirijsko znanje ne mora biti znanstveno znanje ili da neka izjava može biti istinita, i može se znati da je istinita a da nije znanstvena te iznad svega da politička znanost stoji ili pada po istinitosti predznanstvene svijesti o političkim stvarima.

Ipak, može se postaviti pitanje kako se može biti siguran u istinitost empirijskih iskaza koji su predznanstveni. Ako razrađen odgovor na to pitanje nazovemo epistemologijom, možemo reći da se empiricističan iskaz, u kontradistinkciji spram empirijskoga, zasniva na eksplicitnoj pretpostavki neke specifične epistemologije. Ipak, svaka epistemologija pretpostavlja istinu empirijskih iskaza. Naše percipiranje stvari i ljudi više je manifestno i pouzdanije nego što to može biti bilo koja “teorija znanja” – bilo koje objašnjenje o tome kako je naše percipiranje stvari i ljudi moguće; istina bilo koje “teorije znanja” ovisi o njezinoj sposobnosti da adekvatno objasni tu temeljnu pouzdanost. Ako logički pozitivist pokuša dati objašnjenje “neke stvari” ili formule za “stvar” u smislu pukih osjetilnih podataka i njihove kompozicije, on gleda, i nuka nas da gledamo, prethodno zahvaćenu “stvar”; ta prethodno zahvaćena “stvar” je mjerilo kojim sudimo o njegovoj formuli. Ako neka epistemologija – na primjer, solipsizam – očevidno ne uspijeva objasniti kako empirijski iskazi, onako kako su mišljeni, mogu biti istiniti, ona ne uspijeva uvjeriti. Biti svjestan nužnosti fundamentalnog pouzdanja koje leži u osnovi sviju empirijskih iskaza ili ih prožima znači priznati temeljnu zagonetku, a ne riješiti je. No nitko se ne treba sramiti da prizna kako ne posjeduje rješenje te temeljne zagonetke. Svakako, nitko ne treba dopustiti da ga tjeraju da prihvati tobožnje rješenje – jer nijekanje da zagonetka postoji jest nekakvo rješenje zagonetke – prijeteći mu da je, ako to ne učini, “metafizičar”. Kako bismo svoju slabiju braću podržali protiv te prijetnje, moglo bi im se reći da je vjerovanje koje prihvaćaju empiristi, po kojima znanost u načelu dopušta beskonačan napredak, jednako vjerovanju da je bitak nepopravljivo misteriozan.

Pokušajmo iznova postaviti taj problem time što ćemo se prvo vratiti našem čovjeku iz Missourija. Dovoljno je jednostavno opažanje kako bi se pokazalo da je čovjek iz Missourija “naivan”: on stvari ne vidi svojim očima; ono što vidi svojim očima samo su boje, oblici i slično; on bi percipirao “stvari”, u kontradistinkciji spram “osjetilnih podataka”, samo kad bi posjedovao “izvanosjetilnu percepciju”; njegova tvrdnja – tvrdnja zdravog razuma – implicira da postoji “izvanosjetilna percepcija”. Ono što važi za “stvari” važi za “obrasce”, barem one obrasce za koje istraživači politike s vremena na vrijeme tvrde da ih “percipiraju”. Moramo ostaviti čovjeka iz Missourija da se češe po glavi; šuteći, on na svoj način ostaje filozof. Ali drugi se ne zadržavaju na češanju po glavi. Preobražavajući se iz ljudi odanih

empiriji u empiriste, oni tvrde da je ono što se percipira ili je “dano” samo osjetilni podaci; “stvar” nastaje zahvaljujući nesvjesnoj ili svjesnoj “konstrukciji”: “stvari” koje se zdravom razumu nadaju kao “dane” u zbilji su konstrukti. Zdravorazumsko razumijevanje jest razumijevanje pomoću svjesne konstrukcije. Nešto manje precizno, zdravorazumsko razumijevanje jest razumijevanje u smislu “stvari koje posjeduju svojstva”; znanstveno razumijevanje jest razumijevanje u smislu “funkcionalnih odnosa između različitih nizova događaja”. Nesvjesni su konstrukti loše sačinjeni, jer na njihovo stvaranje djeluju svakojaki čisto “subjektivni” utjecaji; samo svjesni konstrukti mogu biti dobro sačinjeni, savršeno lucidni, u svakom smislu isti za svakoga, ili “objektivni”. Ipak, s više se prava kaže da percipiramo stvari nego da percipiramo ljudska bića kao ljudska bića, jer barem neka od svojstava koja pripisujemo stvarima opažena su osjetno, dočim djelovanja duše, strasti ili stanja nikada ne mogu biti osjetilni podaci.

To pak razumijevanje stvari i ljudskih bića koje empirizam odbacuje jest razumijevanje s kojim prolazi ili pada politički život, političko razumijevanje, političko iskustvo. Stoga nova politička znanost, koja se zasniva na empirizmu, mora odbaciti rezultate političkog razumijevanja i političkog iskustva kao takvog, a budući da su nam političke stvari dane u političkom razumijevanju i političkom iskustvu, nova politička znanost ne može biti od pomoći u dubljem razumijevanju političkih stvari: ona mora političke stvari svesti na nepolitičke podatke. Nova politička znanost nastaje pokušajem raskida sa zdravim razumom. Ali taj raskid nije moguće dosljedno provesti, kao što se na općenit način može vidjeti iz sljedećeg razmatranja. Empirizam se ne može utemeljiti empiristički: to da su jedini mogući predmeti percepcije osjetilni podaci nije znano kroz osjetilne podatke. Pokuša li se, prema tome, empirizam utemeljiti empirijski, mora se pribjeći onom razumijevanju stvari koje empirizam smatra dvojbenim: odnos oka spram boja i oblika utemeljen je istom vrstom percepcije kojom stvari percipiramo kao stvari, a ne kao osjetilne podatke ili konstrukte. Drugim riječima, osjetilni podaci kao osjetilni podaci postaju znanima samo putem čina apstrakcije ili zanemarivanja koji pretpostavlja legitimnost naše primarne svjesnosti stvari kao stvari i ljudi kao ljudi. Stoga je jedini način prevladavanja naivnosti čovjeka iz Missourija prije svega priznati da se ta naivnost nikako ne može izbjeći ili da nije moguća nijedna ljudska misao koja u krajnjoj analizi nije ovisna o legitimnosti te naivnosti i svjesnosti ili znanja koja uz to idu.

Ne smijemo zanemariti najkrupniji ili najgrublji razlog kojemu empirizam duguje dobar dio svoje privlačnosti. Neke pristaše nove političke znanosti argumentirale bi na sljedeći način: Doista se ne može razumno negirati da predznanstveno mišljenje o političkim stvarima sadrži istinsko znanje; ali nevolja je u tome što je unutar predznanstvene političke misli istinsko znanje o političkim stvarima neodvojivo od predrasuda ili praznovjerica; stoga se nije moguće riješiti elemenata u pred-

znanstvenom političkom mišljenju osim tako da se u potpunosti raskine s predznanstvenim mišljenjem ili da se djeluje uz pretpostavku da predznanstveno mišljenje uopće nema karakter znanja. Zdrav razum doista sadrži istinsko znanje o drškama metle; ali nevolja je u tome što to znanje ima u zdravom razumu isti status kao i tobožnje znanje koje se tiče vještica; vjerujući zdravom razumu, čovjek je u opasnosti da opet dovuče čitavo kraljevstvo tame s Tomom Akvincem na čelu. Stara politička znanost nije bila nesvjesna nesavršenosti političkog mnijenja, ali nije vjerovala da lijek leži u totalnom odbijanju zdravorazumskog razumijevanja kao takvoga. Bila je u odnosu na političko mnijenje kritična u izvornom smislu, to jest u smislu razlučivanja. Bila je svjesna da se pogreške glede vještica mogu naći i bez blagodati empirizma. Bila je svjesna kako zbog nepredviđenih promjena može biti nužno revidirati sudove ili maksime koje je opravdavalo neosporeno iskustvo staro desecima godina, pa čak i stoljećima i milenijima; Burkeovim riječima,* znala je “da većina ljudi u svojim političkim shvaćanjima zaostaje barem pedeset godina”. Sukladno tome, staru je političku znanost zanimalo političko poboljšavanje putem političkih sredstava, za razliku od socijalnog inženjeringa; ona je znala da u ta politička sredstva pripadaju i revolucije i ratovi, jer može biti stranih režima (ortodoksni je primjer Hitlerova Njemačka) koji su opasni za opstanak slobode u ovoj zemlji, i za koje bi bilo zločinački glupo pretpostaviti da će se postupno preobraziti u dobre susjede.

Prihvatanje distinktivnih premisa nove političke znanosti dovodi do posljedica koje su dostatno ilustrirane u četirima prethodnim oglecima.** Prije svega, nova je politička znanost stalno prisiljena posuđivati iz zdravorazumskog znanja, čime i nesvjesno potvrđuje istinu da postoji istinsko predznanstveno znanje o političkim stvarima koje je osnova svega znanstvenog znanja o njima. Drugo, logika na kojoj se zasniva nova politička znanost može pružiti dostatne kriterije egzaktnosti; ona ne pruža objektivne kriterije relevantnosti. Kriteriji relevantnosti inherentni su u predznanstvenom razumijevanju političkih stvari; inteligentni i informirani državljani sa sigurnošću razlučuju važna i nevažna politička pitanja. Političke ljude zanima što se ovdje i sada može politički učiniti u skladu s načelima preferencije kojih su svjesni, premda ne nužno na odgovarajući način; upravo ta načela preferencije daju kriterije relevantnosti u odnosu na političke stvari. Neki politički čovjek mora obično “uzdignuti pogled” spram nečega spram čega pogled uzdiže barem pretežan dio njegova društva. To prema čemu treba podignuti pogled u najmanju ruku svatko tko politički nešto znači, to što je politički najviše, daje društvu njegov karakter; ono konstituira i opravdava režim dotičnog društva. To “najviše” je ono putem čega društvo jest “cjelina”, odjelita cjelina s vlastitim karakterom, baš kao što je za zdrav

* Iz “Thoughts On The Cause Of The Present Discontents” – op. prev.

** Četiri ogleđa koji prethode “Epilogu” su “On the *Minos*”, “Notes on Lucretius”, “How To Begin to Study *The Guide of the Perplexed*” i “Marsilius of Padua” – op. prev.

razum “svijet” cjelina time što ga nadsvođuju nebesa kojih se ne može biti svjestan a da se prema njima ne “uzdigne pogled”. Očevidno, i ne bez razloga, postoji niz režima, te odatle i mnogo toga što se smatra politički najvišim, dakle mnogo svrha kojima su različiti režimi posvećeni.

Kvalitativno različiti režimi, ili vrste režima, te kvalitativno različite svrhe koje ih konstituiraju i legitimiraju otkrivajući se kao najvažnije političke stvari, daju ključ za razumijevanje političkih stvari i osnovu za razumno razlikovanje važnih i nevažnih političkih stvari. Režimi i njihova načela do kraja prožimaju društva, u tom smislu da nema zaklonā privatnosti koji bi bili naprosto neprobojni za to prožimanje, kako pokazuju izrazi što ih je skovala nova politička znanost, kao što je “demokratska ličnost”. Pa ipak, postoje političke stvari na koje razlike među režimima ne utječu. U društvu koje ne može opstati bez sistema navodnjavanja svaki će režim morati taj sistem očuvati intaktnim. Svaki režim mora nastojati očuvati se silom protiv subverzije. Postoje i tehničke stvari i politički neutralne stvari (stvari koje su zajedničke svim režimima) koje su nužno stvar političke deliberacije a da nikada kao takve nisu politički kontroverzne. Prethodne su napomene veoma gruba skica shvaćanja političkih stvari koje je bilo karakteristično za staru političku znanost. Po tom shvaćanju, ono što je najvažnije za političku znanost identično je onome što je politički najvažnije. Da to ilustriramo današnjim primjerom, za staromodnog političkog znanstvenika danas najvažniji je predmet interesa Hladni rat ili kvalitativna razlika, koja ima razmjere konflikta, između liberalne demokracije i komunizma.

Raskid sa zdravorazumskim razumijevanjem političkih stvari prisiljava novu političku znanost da napusti kriterije relevantnosti koji su inherentni u političkom razumijevanju. Stoga novoj političkoj znanosti manjka orijentacija u odnosu na političke stvari; osim kradomičnog pribjegavanja zdravom razumu ona uopće nema nikakve zaštite protiv toga da se ne izgubi u proučavanju nebitnoga. Ona se suočava s kaotičnom masom podataka u koje mora unijeti red koji je tim podacima tuđ i koji potječe iz zahtjevā političke znanosti kao znanosti željne da se povinuje zahtjevima logičkog pozitivizma. Ono univerzalno u čijem je svjetlu stara politička znanost gledala političke fenomene (razni režimi i njihove svrhe) mora se zamijeniti drugom vrstom univerzalija. Može se reći da prvi korak prema iznalaženju nove vrste univerzalija poprima ovaj oblik: ono što je jednako prisutno u svim režimima (politički neutralno) mora biti ključ za različite režime (sámo ono političko, ono u biti kontroveržno); ono što je jednako prisutno u svim režimima jest, recimo, prinuda i sloboda; znanstvena analiza danog režima onda će točno – u postocima – pokazati količinu prinude i količinu slobode koje su mu svojstvene. To će reći da kao politički znanstvenici moramo političke fenomene *par excellence*, bitne razlike režimā ili njihovu heterogenost izražavati u odrednicama homogenih elemenata koji prožimaju sve režime. Ono što je važno za nas kao političke znanstvenike nije ono politički

važno. Ipak, ne možemo zauvijek ostajati slijepi spram činjenice da ono što pretendira na to da je čisto znanstveni ili teorijski pothvat ima teške političke posljedice – posljedice u kojima ima tako malo slučajnosti da radi samih sebe privlače nove politologe: svatko zna što slijedi iz dokazivanja – koje kao dokazane uzima sve još upitne važne postavke – da između liberalne demokracije i komunizma u odnosu na prinudu i slobodu postoji samo razlika u stupnju. Ono Jest nužno vodi k Treba, unatoč svim iskrenim svečanim uvjerenjima u suprotno.

Drugi korak prema iznalaženju nove vrste univerzalija sastoji se u sljedećem zaključivanju: sva politička društva, kakvi god bili njihovi režimi, svakako jesu neke vrste skupina; prema tome, ključ za razumijevanje političkih stvari mora biti teorija skupina općenito. Skupine moraju imati neku koheziju, a i mijenjaju se; dakle, potrebna nam je neka univerzalna teorija koja nam kaže zašto se ili kako skupine drže skupa i zašto se ili kako mijenjaju. Tražeći te zašto i kako, otkrit ćemo n faktora i m načina njihove interakcije. Rezultat te redukcije političkoga na sociologijsko – redukcije za koju se tvrdi da će naše razumijevanje političkih stvari učiniti “realističnijim” – ustvari je formalizam kojem nema premca u bilo kojem skolastičkom učenju u prošlosti. Sve osebnosti političkih društava, a pogotovu političkih društava koja nas zanimaju kao građane, postaju neprepoznatljive ako se preformuliraju putem nejasnih općenitosti koje važe za svaku zamislivu skupinu; na kraju tog jednoličnog i dosadnog procesa, to za što smo zainteresirani shvaćamo ne bolje, već slabije nego što smo ga shvaćali na početku. Ono što se političkim jezikom naziva vladarima i onima kojima se vlada (da i ne govorimo o tlačiteljima i potlačenima) putem tog se procesa pretvara tek u različite dijelove društvenog sistema, mehanizma, u kojem svaki dio djeluje na drugi i predmet je djelovanja drugoga; može postojati jači dio, ali ne može postojati vladajući dio; odnos dijelova mehanizma zamjenjuje politički odnos.

Ne moramo se zadržavati na sljedećem, no ne nužno i zadnjem koraku rezoniranja koje nastojimo skicirati, naime zahtjevu da istraživanja koja se odnose na skupine treba poduprijeti, zapravo usmjeravati nekom “općom teorijom ličnosti” ili nečim sličnim: ne znamo ništa o političkoj mudrosti ili ludosti postupaka kakva državnika dok ne saznamo sve o stupnju emocionalne topline koju je primio, ako ju je primio, od svakoga od svojih roditelja. Moglo bi se pomisliti da je zadnji korak to kako se nova politička znanost služi opažanjima koja se odnose na štakore: zar ne možemo promatrati ljudska bića kao što promatramo štakore, jesu li odluke koje donose štakori tek nešto jednostavnije nego odluke koje ljudi često donose, te nije li ono jednostavnije uvijek ključ za ono kompleksnije? Ne sumnjamo da, ako se dovoljno potrudimo, možemo manifestno ponašanje ljudi promatrati onako kako promatramo manifestno ponašanje štakora. Ali ne bismo smjeli zaboraviti da smo u slučaju štakora ograničeni na promatranje manifestnog ponašanja jer oni ne go-

vore, a ne govore zbog toga što nemaju što reći ili jer nemaju nutrine. Ipak, da se iz tih dubina vratimo na površinu, važan primjer formalizma o kojem je riječ pruža dobro poznata teorija koja se odnosi na načela legitimnosti koja formalnim karakteristikama (tradicionalna, racionalna, karizmatička) supstituira suštinska načela koja su upravo svrhe kojima su različiti režimi posvećeni i putem kojih se legitimiraju. Ono univerzalno za kojim traga nova politička znanost jesu “zakoni ljudskog ponašanja”; te zakone valja otkriti pomoću “empirijskog” istraživanja. Začuduje nerazmjer između vidljive širine cilja (recimo opće teorije društvenih promjena) i istinske sićušnosti istraživanja koja se provode radi postizanja tog cilja (recimo promjene u bolnici kada jedna glavna sestra bude zamijenjena drugom). To nije slučajno. Budući da nam manjkaju objektivni kriteriji relevantnosti, nema razloga da nas više interesira revolucija koja potresa svijet i direktno ili indirektno pogađa sve ljude nego najbeznačajnije “društvene promjene”. Štoviše, ako zakoni za kojima se traga imaju biti “zakoni ljudskog ponašanja”, ne mogu biti ograničeni na ljudsko ponašanje onako kako na njega djeluje ovaj ili onaj režim. Ali ljudsko ponašanje kako ga proučava “empirijsko” istraživanje u društvenim znanostima uvijek se zbiva unutar nekog posebnog režima. Točnije, najomiljenije tehnike “empirijskog” istraživanja u društvenim znanostima mogu se primijeniti samo na ljudska bića koja sada žive u zemljama u kojima vlasti toleriraju takva istraživanja. Nova je politička znanost, prema tome, u stalnom iskušenju (a u pravilu ona tom iskušenju ne odolijeva) da apsolutizira ono relativno ili osebujno, to jest da bude parohijalna. Čitali smo iskaze o “revolucionarnome” ili “konzervativnome” koji čak i ne tvrde da imaju ikakve osnove osim opažanja provedenih u Sjedinjenim Državama u sadašnjem trenutku: kad bi ti iskazi imali uopće ikakva odnosa s činjenicama, mogli bi biti donekle istiniti glede revolucionara ili konzervativaca u stanovitim dijelovima Sjedinjenih Država danas, ali odmah se otkriva kako su očevidno pogrešni ako ih se uzme onako kako su zamišljeni – naime, kao opisi revolucionarnoga ili konzervativnoga kao takvoga; tu je grešku prouzročio parohijalizam što ga neminovno njeguje nova politička znanost.

Uz rizik stanovitih ponavljanja moramo reći nekoliko riječi o jeziku nove političke znanosti. Prekid s političkim razumijevanjem političkih stvari čini nužnim stvaranje jezika različitoga od jezika koji rabe politički ljudi. Nova politička znanost odbacuje ovaj potonji jezik kao dvosmislen i neprecizan te tvrdi da je njezin vlastiti jezik jednoznačan i precizan. Ipak, ta tvrdnja nije zajamčeno točna. Jezik nove političke znanosti nije manje nejasan, nego nejasniji od jezika koji se rabi u političkom životu. Politički život ne bi uopće bio moguć kad bi njegov jezik bio bez sumnje nejasan; taj je jezik sposoban za najvišu jednoznačnost i preciznost, kao u objavi rata ili u naredbi koja se daje streljačkom vodu. Ako se pokaže da raspoloživa razlikovanja poput onih između rata, mira i primirja nisu dovoljna, politički

život, i bez pogodnosti političke znanosti, iznalazi pravi novi izraz (hladni rat za razliku od vrućeg rata ili rata u kojem se puca) koji s nepogrešivom preciznošću označava novi fenomen. Tobožnjoj nejasnoći političkog jezika prvenstven je uzrok činjenica da on korespondira s kompleksnošću političkog života ili da je odnjegovan dugim iskustvom s političkim stvarima u vrlo raznolikim okolnostima. Time što se predznanstveni jezik naprosto osuđuje, umjesto da se u posebnim slučajevima odstupa od uobičajene upotrebe zbog dokazane neprikladnosti običaja u tim slučajevima, naprosto se sama sebe osuđuje na nepopravljivu nejasnoću. Nijedan misaon građanin ne bi ni sanjao o tome da politiku izjednači s nečim tako nejasnim i praznim kao što je “moć” ili “odnosi moći”. Misaonim ljudima koje se smatra klasičnim tumačima moći – Tukididu i Machiavelliju – ti izrazi nisu bili potrebni; ti izrazi, kako se sada rabe, potječu ne iz političkog života, nego iz akademske reakcije na razumijevanje političkog života samo u odrednicama prava: ti izrazi ne označavaju ništa osim te akademske reakcije.

Politički jezik ne pretendira na to da bude savršeno jasan i razgovijetan; on ne tvrdi da se zasniva na potpunom razumijevanju stvari koje označava dovoljno jednoznačno; on je sugestivan: on te stvari ostavlja u polusjeni u kojoj su i izašle na vidjelo. Čistka koju donose “znanstvene” definicije tih stvari ima karakter sterilizacije. Jezik nove političke znanosti pretendira na savršenu jasnoću i razgovijetnost, a istodobno je potpuno provizoran; njegove bi odrednice imale implicirati hipoteze o političkom životu. Ali ta pretenzija na nedogmatsku otvorenost puka je ceremonijalna gesta. Kada se govori o “savjesti”, ne tvrdi se da je govornik shvatio fenomen na koji taj termin ukazuje. Ali kada novi politički znanstvenik govori o “super egu”, on je siguran da je bilo što što se pomišlja pod “savješću” a nije pokriveno “super egom” praznovjerje. Posljedično, on ne može razlučiti lošu savjest, koja može čovjeka navesti da ostatak svojeg života posveti tome da koliko god može nadoknadi drugome nepopravljivu štetu, i “osjećaj krivice” kojega se čovjek treba osloboditi što prije i uz što manju cijenu. Na sličan je način siguran da je povjerenje koje ljude navodi da glasaju za kandidata za neku visoku funkciju razumio govoreći o “predodžbi oca”; ne mora istražiti zaslužuje li i u kojoj mjeri kandidat o kojem se radi to povjerenje – povjerenje različito od onoga koje djeca imaju u svojeg oca. Navodno provizorne ili hipotetične termine nikada se ne propituje u procesu istraživanja, jer njihove implikacije kanaliziraju istraživanje u takvim smjerovima da se “podaci” koji bi mogli otkriti neadekvatnost hipoteza nikada ne pojave. Zaključujemo da nova politička znanost, u onoj mjeri u kojoj nije formalistička, jest vulgarna. Ta se vulgarnost posebice pokazuje u “od vrijednosti slobodnom” načinu na koji rabi, pa time i unizuje termine koji su izvorno bili namijenjeni ukazivanju na stvari plemenita karaktera – termine poput “kulture”, “ličnosti”, “vrijednosti”, “karizmatškoga” i “civilizacije”.

Najvažniji primjer tog dogmatizma na koji aludiramo pruža način postupanja s religijom u novoj političkoj ili socijalnoj znanosti. Nova znanost rabi sociologijske ili psihologijske teorije o religiji koje, bez razmatranja, isključuju mogućnost da religija u krajnjoj liniji počiva na tome da se Bog objavio čovjeku; stoga su te teorije puke hipoteze koje se nikada ne mogu potvrditi. Te su teorije ustvari skrivena osnova nove znanosti. Nova znanost počiva na dogmatskom ateizmu koji se predstavlja kao puko metodologijski ili hipotetski. Nekoliko se godina logički pozitivizam uz mnogo buke i malo promišljanja nastojao riješiti religije tvrdnjom da su religijske tvrdnje “izjave bez značenja”. Izgleda da je taj trik napušten bez buke. Neke pristalice nove političke znanosti mogu s nešto živosti odgovoriti da im stav spram religije nameće intelektualno poštenje: budući da ne mogu vjerovati, ne mogu prihvatiti vjerovanje kao osnovu svoje znanosti. Sa zadovoljstvom prihvaćamo da je, ako je sve drugo jednako, pošten ateist bolji čovjek od navodna teista koji Boga poima kao simbol. Ali moramo dodati da intelektualno poštenje nije dovoljno. Intelektualno poštenje nije ljubav spram istine. Intelektualno poštenje, kao svojevrsna samozatajnost, zauzima mjesto ljubavi spram istine jer se počelo vjerovati da je istina odbojna, a ono što je odbojno ne može se voljeti. Ipak, baš kao što naši protivnici odbijaju poštivati neobrazloženo vjerovanje, mi sa svoje strane, barem s jednakim pravom, moramo odbaciti poštovanje spram neobrazloženog nevjerovanja; poštenje spram sebe u vezi s vlastitim nevjerovanjem nije po sebi ništa više od neobrazložena nevjerovanja, uz koje vjerojatno ide i nejasno pouzdanje da je problem nevjerovanja nasuprot vjerovanju odavno i zauvijek riješen. Jedva da treba dodati kako dogmatsko isključivanje prave religijske svijesti dovodi u pitanje sva dugoročna predviđanja koja se tiču budućnosti društava.

Svođenje političkoga na subpolitičko jest svođenje primarno danih cjelina na elemente koji su relativno jednostavni, dakle dovoljno jednostavni za svrhu istraživanja o kojem se radi, pa ipak nužno podložni raščlanjivanju u još jednostavnije elemente *in infinitum*. Ono implicira da ne može biti pravih cjelina. Odatle implicira da ne može biti zajedničkog dobra. Po staroj političkoj znanosti, mora biti zajedničkog dobra, a to zajedničko dobro u svojoj punini jest dobro društvo i ono što je potrebno za dobro društvo. Dosljedno negiranje zajedničkog dobra isto je tako nemoguće kao i svaka druga dosljedna manifestacija raskida sa zdravim razumom. Empiristi koji odbacuju shvaćanje cjelina prisiljeni su prije ili kasnije govoriti o stvarima poput “otvorenog društva”, koje je njihova definicija dobrog društva. Alternativa je (ako je to alternativa) negirati mogućnost sadržajnog javnog interesa, i umjesto toga dopustiti mogućnost sadržajnih grupnih interesa; ipak nije teško vidjeti da se ono što se priznaje “skupini” gusaka ne može dosljedno zanijekati “zemlji” gusaka. U skladu s tim, nova politička znanost lažno iznova uvodi zajedničko dobro u formi “pravila igre” kojima bi se sve sukobljene skupine trebale povinovati jer ta pravila,

budući da su razumno fer spram svake skupine, može razumno prihvatiti svaka skupina. Taj pristup “grupne politike” ostatak je marksizma, koji je razumnije nijekao da može biti zajedničkog dobra u društvu koje se sastoji od klasa vezanih borbom na život i smrt, otvorenom ili skrivenom, pa je stoga nalazio zajedničko dobro u besklasnom, te stoga i bezdržavnom društvu koje obuhvaća cijelu ljudsku rasu ili onaj njezin dio koji preživi. Dosljedno nijekanje zajedničkog dobra iziskuje radikalno “individualizam”. Ustvari, izgleda da nova politička znanost poučava da ne može biti sadržajnog javnog interesa jer ne postoji, niti može postojati, jedinstven cilj koji odobravaju svi članovi društva: ubojice svojim djelovanjem pokazuju da čak ni zabrana ubojstva nije, strogo govoreći, u javnom interesu. Nismo baš sigurni želi li ubojica da ubojstvo više ne bude kažnjiva radnja a ne da on sam kao ubojica prođe nekažnjeno. Kako god bilo, to negiranje zajedničkog dobra zasniva se na premisi da čak i ako je cilj u interesu pretežne većine, nije u interesu svih: ni jednu manjinu, ma kako malu, nijednu individuu, ma kako perverznu, ne smije se izostaviti. Točnije, čak i ako je cilj u interesu svih, ali svi ne vjeruju da je on u interesu svih, on nije u javnom interesu: svatko je po prirodi jedini sudac o tome što mu je u interesu: njegov sud o njegovu interesu ne podliježe ispitivanju bilo koga drugoga o tome je li njegov sud utemeljen.

Ta premisa nije otkriće ili izum nove političke znanosti; najžešće ju je iskazao Hobbes, koji ju je suprotstavio protivnoj premisi koja bijaše osnova same stare političke znanosti. Ali Hobbes je još uvijek vidio da njegova premisa povlači rat svakoga protiv svakoga, te je stoga izveo zaključak da svatko mora prestati biti jedini sudac o tome što mu je u interesu ako ima biti ljudskog života; um individue mora ustuknuti pred javnim umom. Nova politička znanost na neki način negira da postoji javni um: vlada može biti posrednik, pa makar i posrednik koji posjeduje “monopol nasilja”, ali ona jamačno nije javni um. Istinski je javni um nova politička znanost, koja na univerzalno valjan ili objektivni način sudu o tome što je u interesu svakoga, jer ona svakome pokazuje koja sredstva mora odabrati kako bi postigao svoje dostižne ciljeve, kakvi god oni bili. Ranije je u ovoj knjizi* pokazano što se događa s novom političkom znanošću, ili s jedinom vrstom racionalnosti koju nova politička znanost još uvijek prihvaća, ako se njezinu hobsovsku premisu udobno ne zaboravi: nova forma javnog uma ide putem stare.**

Negiranje zajedničkog dobra predstavlja se danas kao direktna posljedica distinkcije između činjenica i vrijednosti, po kojoj istiniti ili objektivni mogu biti samo činjenični, a ne vrijednosni sudovi. Nova politička znanost opravdavanje vrijednosti ili preferencija ostavlja “političkoj filozofiji” ili, preciznije, ideologiji, na temelju to-

* Usp. prethodnu bilješku – op. prev.

** Vidi *Essays on the Scientific Study of Politics* (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1962).

ga što bi bilo kakvo opravdavanje preferencija moralo izvoditi vrijednosti iz činjenica, a takvo izvođenje nije moguće na legitiman način. Preferencije, strogo govoreći, nisu mnijenja, te stoga ne mogu biti istinite ili lažne, dočim ideologije jesu mnijenja, i to, iz izloženog razloga, pogrešna mnijenja. Dok djelatan čovjek nužno ima odabrane vrijednosti, novi politički znanstvenik kao čisti promatrač nije odan nijednoj vrijednosti; posebice je neutralan u sukobu između liberalne demokracije i njezinih neprijatelja. Tradicionalni vrijednosni sistemi antedatiraju svijest o razlici između činjenica i vrijednosti; tvrdili su da su izvedeni iz činjenica – iz Božjeg otkrivenja ili sličnih izvora – općenito, od viših ili savršenih bića koja kao takva u sebi ujedinjuju činjenicu i vrijednost; prema tome, otkriće razlike između činjenica i vrijednosti znači pobijanje tradicionalnih sistema vrijednosti kako su izvorno zamišljeni. U najmanju je ruku dvojbeno može li se te sisteme vrijednosti razvesti od onoga što se prikazuje kao njihove činjenične osnove. Svakako, iz razlike između činjenica i vrijednosti slijedi da ljudi mogu živjeti bez ideologije: mogu usvajati, postavljati ili proglašavati vrijednosti a da ne pokušavaju nelegitimno izvoditi svoje vrijednosti iz činjenica ili bez oslanjanja na krive ili u najmanju ruku neočevidne tvrdnje o tome što jest. Tako se dopijeva do shvaćanja racionalnog društva ili neideološkog režima: društva koje se zasniva na razumijevanju karaktera vrijednosti. Budući da to razumijevanje podrazumijeva da su pred sudijem uma sve vrijednosti jednake, racionalno će društvo biti egalitarno ili demokratsko te permisivno ili liberalno: racionalna doktrina o razlici između činjenica i vrijednosti racionalno opravdava preferenciju u korist liberalne demokracije – suprotno onome što se hoće samim tim razlikovanjem. Drugim riječima, premda bi nova politička znanost trebala negirati postavku da ne može biti društva bez ideologije, ona tu postavku potvrđuje.

To navodi na nedoumicu je li razlikovanje između činjenica i vrijednosti, ili tvrdnja da se nikakvo Treba ne može izvesti iz nekog Jest, dobro utemeljena. Uzimimo da su čovjekove “vrijednosti” (dakle, ono što cijeni) u potpunosti određene njegovim nasljeđem i okolinom (dakle, njegovim Jest), ili da postoji obostrano jednoznačan odnos između vrijednosti a i Jest A . U tom bi slučaju ono Treba bilo određeno onim Jest ili bi iz njega bilo izvedeno. Ali samo to pitanje kako ga se općenito razumije pretpostavlja da je ta pretpostavka pogrešna: čovjek ima neku širinu; on može birati ne samo među raznim načinima manifestnog ponašanja (kao skočiti ili ne skočiti u rijeku da izbjegne smrt od ruke jačeg neprijatelja, koji može i ne mora znati plivati) nego i među raznim vrijednostima; ta širina, ta mogućnost ima karakter činjenice. Čovjek kojemu manjka ta širina – na primjer, čovjek kojemu je svaki podražaj vrijednost ili koji popušta svakoj žudnji – defektan je čovjek, čovjek s kojim nešto nije u redu. Činjenica da netko za nečim žudi ne čini još to nešto njegovom vrijednošću; on se može uspješno boriti protiv te žudnje, ili ako ga žudnja nadjača, može za to kriviti sebe, zbog vlastitog propusta; samo izbor, u proturazli-

kovanju spram puke žudnje, čini nešto čovjekovom vrijednošću. Razlikovanje između žudnje i izbora jest distinkcija među činjenicama. Izbor ovdje ne znači izbor sredstava za prethodno dane ciljeve; izbor ovdje znači izbor ciljeva, postavljanje ciljeva, ili zapravo vrijednosti.

Čovjeka se dakle shvaća kao biće koje se od svih drugih poznatih bića razlikuje po tome što postavlja vrijednosti; uzima se da je to postavljanje činjenica. U skladu s tim, nova politička znanost negira da čovjek ima prirodne ciljeve – ciljeve kojima naginje po prirodi; konkretnije, ona negira premisu modernog prirodnog prava po kojoj je samoočuvanje najvažniji prirodni cilj; čovjek može odabrati smrt kao nešto što preferira u odnosu na život, ne u nekoj konkretnoj situaciji, iz očaja, nego jednostavno: može postaviti smrt kao svoju vrijednost. Nazor kako relevantno Jest jest naše postavljanje vrijednosti u proturazlikovanju spram popuštanja pukim žudnjama nužno vodi nekim Treba koji su po karakteru radikalno različiti od takozvanih Treba koji odgovaraju pukim žudnjama. Zaključujemo kako se “relativizam” što ga prihvaća nova politička znanost, po kojemu vrijednosti nisu ništa drugo doli predmeti žudnje, zasniva na nedostatnoj analizi onoga Jest, to jest relevantnoga Jest, te da nadalje čovjekovo mnijenje glede karaktera toga Jest rješava čovjekovo mnijenje o karakteru onoga Treba. Moramo ovdje ostaviti otvorenim ne vodi li adekvatnija analiza relevantnog Jest, dakle naravi čovjeka, k adekvatnijem određenju onoga Treba, odnosno onkraj puko formalne karakterizacije toga Treba. U svakom slučaju, ako je čovjekovo mnijenje da sve žudnje ustvari imaju jednako dostojanstvo, jer ne znamo ni za kakvo činjenično razmatranje koje bi nas ovlastilo da različitim žudnjama pripišemo različito dostojanstvo, on ne može nego mnijenjem – osim ako je spreman postati krivcem za tešku samovolju – smatrati da sve žudnje treba tretirati kao jednake unutar granica mogućega, a upravo se na to mnijenje misli u permisivnom egalitarizmu.

Postoji, dakle, nešto više od prestabilirane harmonije između nove političke znanosti i stanovite verzije liberalne demokracije. Tobožnju vrijednosno slobodnu analizu političkih pojava kontrolira nepriznata, u novu političku znanost ugrađena odanost toj verziji liberalne demokracije. Tu se verziju liberalne demokracije ne diskutira otvoreno i nepristrano, s cjelovitim razmatranjem svih relevantnih razloga za i protiv. Tu karakteristiku nove političke znanosti nazivamo njezinim demokratizmom. Nova politička znanost traga za zakonima ljudskog ponašanja koje bi trebalo otkriti pomoću podataka što ih pribavljaju stanovite tehnike istraživanja za koje se vjeruje da jamče maksimum objektivnosti; ona, prema tome, poseban značaj pridaje proučavanju stvari koje se sada učestalo dešavaju u demokratskim društvima: ni oni u grobovima ni oni iza Zavjesa ne mogu odgovarati na upitnike ili intervjue. Demokracija je dakle prešutna pretpostavka podataka; ona ne mora postati temom; lako se može zaboraviti: šumu se zaboravlja zbog drveća; zakoni ljudskog

ponašanja ustvari su zakoni ponašanja ljudskih bića više-manje oblikovanih demokracijom; čovjeka se prešutno poistovjećuje s demokratskim čovjekom. Nova politička znanost poseban značaj pridaje opažanju koje se može provoditi najučestalije te ga, prema tome, mogu provoditi ljudi najprosječnijih sposobnosti. Ona, prema tome, često kulminira u opažanju koje su provodili ljudi koji nisu inteligentni o ljudima koji nisu inteligentni. Dok nova politička znanost postaje sve manje sposobna vidjeti demokraciju ili postaviti zrcalo pred nju, ona sve više odražava najopasnije sklonosti demokracije. Ona te sklonosti čak i pojačava. Time što u biti poučava o jednakosti doslovno svih žudnji, ona u biti poučava da nema ničega čega bi se čovjek trebao stidjeti; uništavajući mogućnost prezira spram sebe, ona s najboljim mogućim namjerama uništava mogućnost samopoštovanja. Poučavajući jednakost svih vrijednosti, niječući da postoje stvari koje su intrinzično visoke i druge koje su intrinzično niske, kao i negirajući da postoji bitna razlika između ljudi i zvijeri, ona nesvjesno doprinosi pobjedi kaljuže.

Ipak, ista je ta nova politička znanost nastala pobunom protiv onoga što bi se moglo nazvati demokratskim pravovjerjem neposredne prošlosti. Naučila je stanovite pouke koje je tom pravovjerju bilo teško progutati s obzirom na iracionalnosti masa i nužnost elita; da je bila mudra, mogla je te pouke naučiti od galaksije protudemokratskih mislilaca daleke prošlosti. Vjerovala je, drugim riječima, da je naučila kako, suprotno vjerovanju ortodoksnih demokrata, nije moguće iznijeti uvjerljive razloge u korist liberalizma (na primjer, za bezuvjetnu slobodu takvog govora koji ne predstavlja jasnu i realnu opasnost) niti u korist demokracije (slobodni izbori na osnovi općeg prava glasa). Ali uspjela je pomiriti te sumnje s nepopustljivom odaošću liberalnoj demokraciji jednostavno tako što je deklarirala da nikakvi vrijednosni sudovi, uključujući i one koji podržavaju liberalnu demokraciju, nisu racionalni, te nepobitan argument u korist liberalne demokracije ne bi razumski trebalo ni očekivati. Tako su upravo ti kompleksni razlozi za i protiv koji se odnose na liberalnu demokraciju potpuno poništeni najčistijim formalizmom. Krizu liberalne demokracije zakriva ritual koji se naziva metodologijom ili logikom. To malne voljno sljepilo spram krize liberalne demokracije dio je te krize. Nije onda čudno što nova politička znanost nema što reći protiv onih koji bez oklijevanja prednost daju predaji, to jest napuštanju liberalne demokracije u korist rata.

Samo bi teška budala nazvala novu političku znanost đavolskom: ona nema atributa svojstvenih palim anđelima. Ona nije čak ni makjavelijevska, jer je Machiavellijev nauk bio otmjen, suptilan i slikovit. Nije ni neronovska. Svejedno, za nju se može reći da gusla dok Rim gori. Izgovor su joj dvije činjenice: ona ne zna da to čini niti zna da Rim gori.

S engleskoga preveo
Srđan Dvornik

Leo Strauss

POLITICAL SCIENCE OLD AND NEW

Summary

Has the new political science, which operates in the conditions of democracy, brought to light anything of political importance that the old political science at its best did not know at least as well? The new political science starts from the modern understanding of science, which holds that only scientific knowledge is genuine knowledge. Just as classical physics had to be superseded by nuclear physics so that the atomic age could come in via the atomic bomb, the old political science had to be superseded by a sort of nuclear political science. Serious criticism of the old political science is a waste of time; we know in advance that it could only have been a pseudo science, although perhaps including a few remarkably shrewd hunches. This is not to deny that the adherents of the new political science sometimes engage in criticism of the old, but they demonstrate a constitutional inability to understand the criticized doctrines on their own terms. The new political science deems that our political situation is entirely unprecedented, and that an unprecedented political science is called for. But it fails to see that an unprecedented political situation would be a situation of no political interest, i.e. not a political situation. Now, if the essential character of all political situations was grasped by the old political science, there seems to be no reason why it must be superseded by a new political science. While the old, Aristotelian political science was based on political experience, the new is based on scientific psychology. The Aristotelian political science views political things in the perspective of the citizen; since there is of necessity a variety of citizen perspectives, the political scientist or political philosopher must become an umpire. The new political science on the other hand looks at political things from without, in the perspective of the neutral observer. Based as it is on empiricism, it must reject the results of political understanding and political experience as such, and since the political things are given to us in political understanding and political experience, the new political science cannot be helpful for the deeper understanding thereof. The break with political understanding of political things necessitates the making of a language different from the language used by political men. The new political science claims that only its own language is unambiguous and precise. Yet this claim is not warranted. The language of the new political science is not less vague, but more vague, than the language used in political life. In the crisis of the modern world, while Rome burns, one may say of it that it fiddles, but, unlike Nero, it does not know that it fiddles, and it does not know that Rome burns.

Keywords: politics, science, new political science, Aristotelian political science